

raad van kerken in nederland

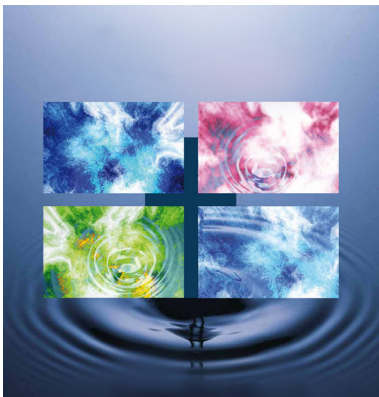
bezinning
42/2012

Onder vermelding van de titel te bestellen bij:

Raad van Kerken in Nederland
Kon. Wilhelminalaan 5
3818 HN Amersfoort
☎ 033 4633844
✉ rvk@raadvankerken.nl
ℹ www.raadvankerken.nl

Prijs: € 4,00 (inclusief portokosten)

Amersfoort, 2012

QR-code voor Engelse introductie

COLOFON

Leden projectgroep Doop(v)erkenning

Vader Hildo Bos
Drs. Geert van Dartel, secretaris
Pastor Samuel Dogan
Drs. Klaas van der Kamp
Prof. dr. Barend Kamphuis
Prof. dr. Leo Koffeman
Drs. Pieter Kohnen
Prof. dr. Marius van Leeuwen, voorzitter
Ds. Otto Matulessy
Annelies Vugts-Verbeek
Prof. dr. Olof de Vries
Dr. Matthieu Wagemaker
Mr. Johan de Wit

Getuigenissen

Matthew Beshay
Gerrit de Fijter
Zr. Scholastica Hetzler
Renate Hoogeland
Daniële Koning
Mieke en Ellen van Schaik
Dick Scholten
Anneke van Wijngaarden

Met dank aan

Ton Huitink, Machiel Jonker, Peter Sleetbos,
Harry Zijlstra

Redactie

Marius van Leeuwen, Klaas van der Kamp

Eindredactie

Klaas van der Kamp, Beppie van Laar

Foto's

Klaas van der Kamp, Dio van Maaren e.a.

Ontwerp

Omslag: Marijke Kamsma – bliksemzwart.nl

DE DOOP

een verklaring van kerken in Nederland

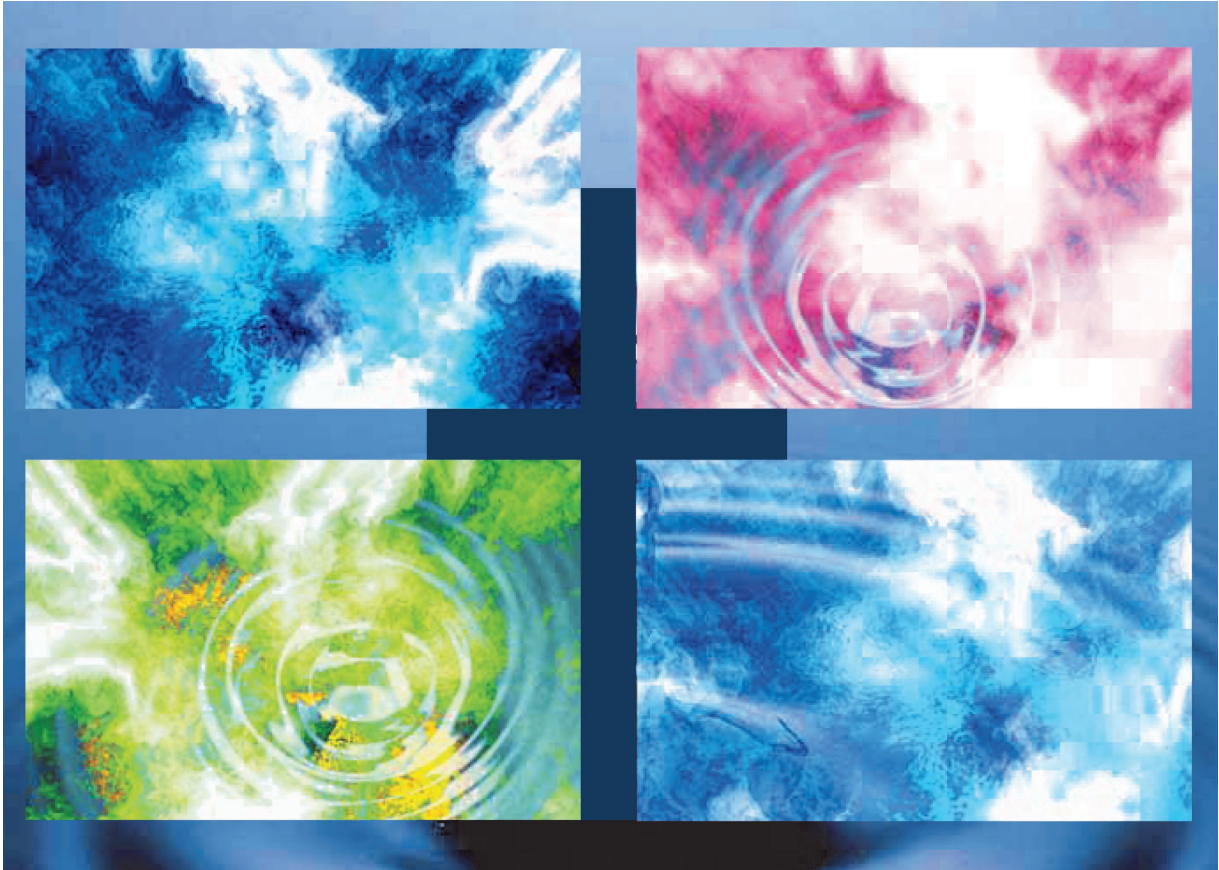
inzake onderlinge dooperkenning en

een verklaring van toenadering rond de doop

INHOUD

Ten geleide	5
Een historisch moment	7
De twee verklaringen	10
I. Een gemeenschappelijk verklaring van kerken in Nederland: de Doop	
De twee betekenissen van ‘besprenkeling’	
II. Onderlinge toenadering rond de doop - een verklaring	
Hoezo Heiloo	17
Suggesties voor gesprek	23
Gesprek bij de doop of geloofsgesprek in algemene zin	
Gesprek met bestuurders van kerken	
Literatuur	24
Getuigenis	6, 12, 18 t/m 22

Voorbeeld van een deel van een doopkaart

TEN GELEIDE

In deze brochure presenteren wij twee verklaringen rond de Doop. Ze zijn de uitkomst van het project Doop(v)erkenning, waartoe de Raad van Kerken in Nederland in 2009 het initiatief nam. Op 29 mei 2012 werden ze tijdens een feestelijke bijeenkomst te Heiloo ondertekend. Het betreft allereerst een onderlinge *dooperkenning* ('Verklaring I'), waarmee negen kerken hun instemming betuigen. Daarnaast is er in Heiloo een verklaring van onderlinge *toenadering* ondertekend ('Verklaring II'). Daarin legden deze negen kerken samen met enkele andere, die de eerste tekst niet konden ondertekenen, vast dat niettemin het onderling begrip groeit. Die twee teksten vormen de hoofdmoot van deze uitgave.

In 'Verklaring II' komen onder meer thema's als doopgedachtenis en geboortedankzegging (kinderopdracht) aan de orde. Ze hangen samen met vragen die opkomen bij de praktijken van kinderdoop en volwassenendoop. Bij die eerste komt vaak de vraag op naar het bewust mogen (her)beleven van de doop. Vandaar dat gezocht wordt naar vormen van doopgedachtenis. En in kerken die uitsluitend de volwassenendoop kennen, komt de vraag op naar een ritueel bij het begin van het leven. Vandaar dat men er een ritueel van 'geboortedankzegging' kent. Van uitgebreide bespiegelingen over deze thema's is afgezien. Wel komen ze aan de orde in een aantal korte verhalen, tussen de hoofdttekst door gestrooid. Daarin komen gelovigen vanuit verschillende tradities aan het woord. Zo kunt u lezen hoe een kloosterzuster telkens weer momenten van doopge-

dachtenis kent. Verhalenderwijs komt zowel de voorkeur voor volwassenendoop als de keuze voor kinderdoop aan de orde. En ook het dilemma van de 'overdoop'. Overigens vertegenwoordigen sommigen die aan het woord komen kerken die de verklaringen (nog) niet ondertekenden. Verder zij verwezen naar de website van de Raad van Kerken, waar enkele voorbeelden zijn te vinden uit de praktijk van doopgedachtenis en geboortedankzegging (www.raadvankerken.nl).

In het laatste gedeelte van de brochure worden mogelijkheden genoemd om de doop in gesprekken aan de orde te stellen. Dat kan in eigen kring gebeuren, in een groep van mensen die zelf gedoopt willen worden of van ouders, die kinderen willen laten dopen. Maar het kunnen ook gesprekken zijn in oecumenisch verband.

Hoe waardevol zulke gedachtewisselingen tussen mensen, afkomstig uit verschillende christelijke tradities, zijn bleek bij heel het project Doop(v)erkenning waaruit de beide Verklaringen voortkwamen. Ze kunnen ons verstaan van de doop als een anker van het gemeenschappelijk beleden geloof verdiepen. Wij hopen dat ook deze brochure daaraan een bijdrage mag leveren.

Th. Marius van Leeuwen,
voorzitter projectgroep Doop(v)erkenning
Klaas van der Kamp,
algemeen secretaris Raad van Kerken

GETUIGENIS

Dick Scholten (57 jaar) is getrouwd met Marijke; zij hebben drie dochters en een zoon. Hij is werkzaam als fiscalist. Ze gaan sinds begin 1987 naar een pinkstergemeente in Heerenveen. Dick: 'We waren lid van de Christelijke Gereformeerde kerk, zijn als kind gedoopt en hebben belijdenis gedaan. Het fundament voor ons geloof is daar gelegd en wij zijn daar zeer dankbaar voor. Marijke heeft daar ook de theologische opleiding gedaan. We doen altijd alles zeer bewust. Toen onze tweeling werd geboren gingen we dan ook uitgebreid bezig met de betekenis van de doop. We besloten om onze kinderen niet te laten dopen. Daarna bleven we met de vraag zitten of wij ons zelf niet moesten laten dopen. Marijke was daar eerder uit dan ik. We waren als kind toch gedoopt? Het liet mij niet los. En toen ik begreep dat het meer was dan een symbool, dat het een geestelijke dimensie heeft, een openlijk afleggen van je vlees, je oude mens zoals Paulus zegt. De weg met Christus willen gaan. Hij heeft geleden, is gestorven en begraven, en opgestaan uit de doden. Hij heeft de geestelijke wereld laten zien dat Hij Heer, Koning en overwinnaar is. Zou ik dan zelf die weg niet met hem willen gaan? Aan *die* wereld laten zien dat ik bij Jezus hoor en een kind van God ben!' Dick voegt daar nog aan toe: 'We voelen ons verbonden met iedereen die Hem liefheeft.'

EEN HISTORISCH MOMENT

In 2009 stelde de Raad van Kerken in Nederland de projectgroep 'Doo(v)erkenning' in. Zij kreeg als taak: een stimulans te geven aan de 'verbreding en verdieping' van de dooperkenning tussen de kerken. Daarmee gaf de Raad gehoor aan de oproep die de Europese Oecumenische Assemblee in Sibiu (2007) deed om toe te werken naar zichtbare eenheid op basis van 'de wederzijds erkende doop'.

Er kwam een boeiend proces van verkenning en toenadering op gang, waarin een flink aantal kerken, al dan niet lid van de Raad, was betrokken. Aanvankelijk beperkte de gedachtewisseling zich tot de projectgroep zelf. Maar in de loop van 2010 en 2011 werd een aantal keren een breder Beraad belegd, waarin vraagstukken aan de orde kwamen als: de (on)herhaalbaarheid van de doop; doopgedachtenis als een mogelijkheid van herbeleving van de doop; de verhouding tussen kinderdoop en 'doop op belijdenis'. Bij dit alles groeide het onderlinge begrip, maar ook het besef dat er vooralsnog onoverbrugbare verschillen blijven, met name rond de erkenning van de kinderdoop en het principe dat de doop eenmalig is.

Een en ander resulteerde erin dat de projectgroep twee verklaringen opstelde die zij in de loop van 2011 aan de betrokken kerken voorlegde: één waarin de ondertekenende kerken verklaren elkaars dooppraktijk te *erkennen* (Verklaring I), en één waarin sprake is van *toenadering*, bij de nog bestaande, principiële verschillen (Verklaring II). Een heel aantal kerken meldde intussen een van die verklaringen of beide te willen ondertekenen. De

tekst van deze twee verklaringen vormt het pièce de résistance van deze brochure. Ter inleiding daarop het volgende.

Eind jaren zestig van de vorige eeuw kwam het al tot bilaterale dooperkenningen tussen de Rooms-katholieke Kerk en enkele protestantse kerken in ons land (de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken, de Lutherse Kerk en de Remonstrantse Broederschap). Het project 'Doo(v)erkenning' resulteert in een bredere erkenning, die is vastgelegd in de korte *Gemeenschappelijke verklaring van kerken in Nederland* (Verklaring I). Centraal staat dat de ondertekenende kerken iedere doop als geldig erkennen die in die kerken 'is voltrokken in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, en (...) is bediend met water'. Benadrukt wordt dat die doop eenmalig is en onherhaalbaar.

De doop verbindt christelijke kerken, maar er waren in de loop van de eeuwen op dit punt ook conflicten. Sommige werken door tot in onze tijd. Zo blijft het vooralsnog ondoenlijk de tegenstelling te overbruggen tussen kerken die enkel de doop van mondige mensen erkennen, de volwassenendoop (wij vatten die samen onder de noemer 'doperse kerken') en kerken die de kinderdoop praktiseren. Dat bleek ook tijdens het project 'Doo(v)erkenning'. Toch zijn de deelnemers aan de beraadslagingen, afkomstig uit beide typen kerken, elkaar nader gekomen. Dat resulteerde in de verklaring van *onderlinge toenadering* (Verklaring II). Kerken die deze ondertekenen zeggen daarmee dat ze de sterke kanten in de andersoortige praktijk

positief willen waarderen, en dat zij in hun eigen praktijk rekening willen houden met de gevoeligheden van de anderen.

Zo erkennen zij die hechten aan de '*doop op belijdenis*' dat er waardevolle aspecten zitten aan de praktijk van de kinderdoop. Er schuilt de gedachte achter dat God 'zomaar' voor ons kiest, en wij niet voor God. Ook het verlangen van mensen om na de geboorte van een kind uiting te geven aan hun dankbaarheid is alleszins herkenbaar. Vandaar dat men in doperse kerken, in plaats van de kinderdoop, vaak een ander ritueel kent: de kinderopdracht of geboortedankzegging. Anderzijds erkent men in kerken die vooral de *kinderdoop* praktiseren, dat de doop voor een volwassen dopeling een unieke belevenis

kan zijn, die wordt onthouden aan wie als zuigeling wordt gedoopt. Vandaar dat gelovigen, die al als kind werden gedoopt, soms vragen of zij, bij voorbeeld bij het toetreden tot de kerk, opnieuw, en ditmaal bij vol bewustzijn, gedoopt mogen worden. In de meeste kerken geldt de doop echter als iets eenmaligs (zie Verklaring I). Men zoekt het antwoord op dat verlangen om de doop (opnieuw) te mogen beleven, in de ontwikkeling van rituelen van *doopgedachtenis*.

Ook in 'op belijdenis dependende' kerken wordt de vraag om opnieuw gedoopt te worden uiteraard regelmatig gesteld: hij klinkt bij de overgang van een als kind gedoopte naar zo'n kerk. Doperse kerken die Verklaring II ondertekenen erkennen daarmee dat ze er

Doopkralen

begrip voor hebben dat zo'n herdoop bij andere kerken erg gevoelig ligt. Daarom beloven zij er prudent mee om te gaan. Er kunnen pastorale redenen zijn om aan zo'n wens tegemoet te komen, zeggen deze doperse kerken, maar herdoop is niet altijd een must.

Zo schetst de tweede verklaring de spanning tussen twee principes: dat van de kinder- en dat van de volwassenendoop. Ze schetst dilemma's, maar ook toenadering en groeiend onderling begrip. En er worden voorzichtig enige onderlinge gedrageregels vastgelegd.

Verbreiding van de al bestaande dooperkenning: dat was de inzet van het project Doop (v)erkenning. Wie de lijst van kerken die Verklaring I ondertekenden langsloopt, zal met vreugde constateren dat die doelstelling een heel eind is gehaald. Natuurlijk, nog lang niet alle kerken raakten betrokken in het proces dat op gang kwam. En sommige waren er wel in betrokken, maar zagen, om wat voor reden dan ook, (nog) geen mogelijkheid om te ondertekenen. Daar staat echter tegenover dat in ons land niet eerder zo'n groot en rijk geschakeerd stel kerken zich achter een dergelijke zeer principiële verklaring schaarde. De verschillende kerkfamilies zijn vertegenwoordigd: de katholieke, de orthodoxe, de protestantse.

En bij het negental dat de eerste Verklaring ondertekende voegde zich, ter ondertekening van Verklaring II, nog twee geloofsgemeenschappen: naast de ADS (Algemene Doopsgezinde Sociëteit), ook de VPE (Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten). Dat maakt die 'Verklaring van toenadering' extra bijzonder.

Al met al is de ondertekening van beide verklaringen iets waarover ieder die oecumene een warm hart toedraagt zich mag verheugen. Sommigen noemden 'Heiloo – Derde Pinksterdag 2012' zelfs 'een historisch moment'.

Een gemeenschappelijke verklaring van kerken in Nederland

De Doop

VERKLARING I

Wij aanvaarden de doop als een heilig teken, ons door Christus toevertrouwd, dat ons met Hem en met elkaar verbindt. Hoe verschillend we op allerlei punten ook mogen denken, hierover zijn we het eens: de doop is een teken van Gods genade, hij doet ons delen in het geheim van Christus' dood en opstanding (Rom. 6:3-4), hij voert ons tot een nieuw leven. Wie dit heilig teken ontvangen, mogen zich deel weten van Christus' Kerk, die van alle plaatsen en tijden is. Zo hebben zij deel aan één Geest en zijn ze één lichaam geworden (1 Cor.12:13).

Wij bekennen dat de geschiedenis die praktijk en theologie van de doop doormaakten, er óók een van conflicten was. Vooralsnog houden juist verschillende visies op de doop sommige kerken nog gescheiden. Dooperkenning begint ermee dat gelovigen uit uiteenlopende tradities hun geloofsverhalen delen, en in hun onderscheiden dooppraktijken het werk van de Geest herkennen.

Wij, de kerken die deze verklaring ondertekenen, erkennen iedere doop die, in geloof en in gehoorzaamheid aan de opdracht van Jezus (Mat. 28:19), is voltrokken in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, en die, binnen de betrokken gemeenschap en volgens de aldaar geldende regels, is bediend met water. De aldus voltrokken en ontvangen doop is eenmalig en onherhaalbaar.

Wij bevestigen met het ondertekenen dat wij een doop, bediend in een van de kerken die mee ondertekenen, als geldig erkennen, mits aan het bovenstaande is voldaan. Daarbij kan de vorm verschillen: hier kent men een praktijk van onderdompeling in water, daar één van begieting of individuele besprenkeling ermee.

Wij erkennen uiteraard ook een doop die is bediend in een kerk die deze verklaring niet heeft ondertekend, maar die wel in overeenstemming met het hierboven gestelde is bediend. Overigens nodigen wij kerken en christelijke geloofsgemeenschappen die deze verklaring nog niet ondertekenden van harte uit tot ondertekening.

Wij verheugen ons voluit over iedere mens die wordt gedoopt, maar beseffen dat Gods genade breder werkt dan enkel via dit sacrament of heilig teken. Wij noemen daarom ook hen onze broeders en zusters die behoren tot geloofsgemeenschappen die, terwijl ze wel in de christelijke traditie staan, de doop niet kennen.

Deze onderlinge dooperkenning is een uitdrukking van onze overtuiging dat Jezus Christus het fundament is van onze eenheid (Gal. 3:27-28). Wij belijden, met de *Verklaring over de Doop*, opgesteld door de Commissie voor Geloof en Kerkorde van de Wereldraad van Kerken (Lima, 1982, §6), dat de éne doop in Christus 'een oproep is aan de kerken om hun verschillen te overwinnen en hun gemeenschap zichtbaar te maken'.

Deze Verklaring werd op 29 mei 2012 te Heiloo ondertekend namens:

de Anglicaanse Kerk in Nederland,
de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten,
de Evangelische Broedergemeente in Nederland,
de Oud-Katholieke Kerk van Nederland,
de Molukse Evangelische kerk,
de Protestantse Kerk in Nederland,
de Remonstrantse Broederschap,
de Rooms-Katholieke Kerkprovincie in Nederland,
de Syrisch-Orthodoxe Kerk in Nederland.

DE TWEE BETEKENISSEN VAN 'BESPRENKELING'

De vorm van de doop kan verschillen, aldus Verklaring I: 'hier kent men een praktijk van onderdompeling in water, daar één van begieting of individuele besprenkeling ermee'. In deze formulering worden 'begieting' en 'besprenkeling' haast als synoniemen genomen. Vanzelfsprekend is dat niet. In sommige kerken (onder meer de Rooms-katholieke, de Oud-katholieke, de Anglicaanse) associeert men 'besprenkeling' immers allereerst met het bevochtigen van het kerkvolk met gewijd water, middels een wijwaterkwast. Dat gebeurt bij allerlei gelegenheden en brengt de doop in herinnering (zie het verhaal van zr. Scholastica op p. 21). Maar zo'n collectieve besprenkeling is natuurlijk niet zelf een doop.

In protestantse kerken wordt het woord 'besprenkeling' wél voor de doop zelf gebruikt: het overgieten van het hoofd(je) van de dopeling met water heet daar veelal 'besprenkeling'. Met dat woord is, in protestantse oren, niet gezegd dat het om het spatten van wat druppels gaat. Een protestants liturgisch handboek kan gerust zeggen dat er 'ruim, met 'stromen water' gesprenkeld moet worden. De protestantse voorliefde voor 'besprenkeling' gaat waarschijnlijk terug op de Nederlandse Geloofsbelijdenis (1561), die, sprekend over de doop, zegt dat wat naar de buitenkant gezien water is, geestelijk gezien het kostbare bloed van Gods Zoon is, waarmee we worden 'besprenkeld' (Art. 34; zie 1 Petrus 1:2).

Hoe dit ook zij, 'besprenkeling' heeft in verschillende tradities een verschillende klank. In Verklaring I wordt het, op protestantse wijze, als een synoniem van 'begieting' gebruikt. Om verwarring met collectieve besprenkeling middels de wijwaterkwast te voorkomen, is er het woord 'individuele' voor gezet.

GETUIGENIS

Daniëlle Koning (31 jaar) is cultureel antropologe en bereidt zich voor op een langdurige missionaire uitzending naar Centraal-Thailand. In 2009 liet zij zich dopen in de kerk der Zevende-dags Adventisten, die de volwassendoop praktiseert. 'In mijn studentijd ben ik jarenlang uit de kerk geweest. Ik kom uit een christelijk gezin, maar vanuit mijn antropologiestudie begon ik zo anders naar religie te kijken, dat ik het geloof niet meer kon aanhangen. Ik stond mezelf geen enkel zingevingskader meer toe, omdat naar mijn stellige overtuiging alles relatief, subjectief en cultuurafhankelijk was. Na enkele jaren ontmoette ik een paar devote theologen die mijn vragen zo diepgravend leken te doorgrondden, dat ik "ja" zei op het voorstel om er samen een filosofische en theologi-

sche studie van te maken. Wekelijks kwamen we samen en gedurende twee jaar gooide ik al mijn wantrouwen eruit. Heel langzaam werd mijn vertrouwen in de God van de bijbel hersteld. Dit was een wonder - maar nog niet genoeg om mij aan te zetten tot de doop. Ik wilde naast vertrouwen in God ook heel bewust kiezen voor een kerk met een theologie waar ik achter kon staan. En zo duurde de zoektocht nog een paar jaar ... Uiteindelijk koos ik voor de Zevende-dags Adventisten, de kerk van mijn jeugd, maar met een zoveel diepere binding en bewustzijn dat het bijna voelde alsof het een andere kerk was! De weg naar een publiek commitment was nu vrij: ik werd gedoopt door mijn vader in de Noordzee, die mijn thuisloosheid opdronk.'

Onderlinge toenadering rond de doop

Een Verklaring

De doop geldt als het teken bij uitstek dat christelijke kerken verbindt. Toch was de geschiedenis die theologie en praktijk van de doop doormaakten, er óók een van hevige conflicten. Sommige werken door tot in onze tijd. Zo blijft het moeilijk de tegenstelling te overbruggen tussen kerken die enkel de doop van mondige mensen erkennen (volwassenendoop, doop op belijdenis) en kerken die, soms bijna uitsluitend, de kinderdoop praktiseren. Dat bleek ook gaandeweg het door de Raad van Kerken geïnitieerde Project Doo(v)erkenning. Niettemin zijn wij, de ondertekenaars van deze verklaring, afkomstig uit beide typen kerken, elkaar nader gekomen.

Historische achtergronden

Wat betreft de bijbelse achtergrond: wij onderschrijven, met de doop-verklaring van de commissie Faith & Order van de Wereldraad van Kerken, dat ‘dopen op grond van persoonlijke belijdenis het best betuigde patroon in de nieuwtestamentische geschriften’ is (Lima 1982, §11). Zeker, er werden al in de vroegste tijd van het christendom ook kinderen gedoopt. Veelal werd immers met degenen die zich tot dat nieuwe geloof bekeerde en zich liet dopen, heel het huisgezin mee gedoopt. Maar primair ging het dan toch om de belijdenis en de doop van die bekeerling. Pas in de loop van de volgende eeuwen kwam de kinderdoop voorop te staan: kinderen mochten niet onder de macht van zonde en dood worden gelaten, en de doop gold als het sacrament van vergeving en vernieuwing. Maar ook de vanzelfsprekende samenhang van

kerk en samenleving in het ‘corpus christianum’ werkte hierin door.

Zo werd de kinderdoop het overheersende patroon. De momenten van de doop en van het persoonlijk belijden van het geloof kwamen op het levenspad ver uit elkaar te liggen. In een deel van de Reformatie, bij de dopers of doopsgezinden, wilde men terug naar de in de bijbel ‘best betuigde’ praktijk, de doop op grond van persoonlijke belijdenis. Men zag die als zuiverder: de doop niet als een algemeen teken van opname in de Kerk, maar als bekrachtiging van de eigen, bewuste keuze voor Christus.

Twee tradities kwamen naast elkaar te staan: die van de kinderdoop en de volwassenendoop. Sterker, ze kwamen veelal *tegenover* elkaar te staan, als opties die elkaar vrijwel uitsloten. Dat conflict heeft velen in verlegenheid gebracht en pijn gedaan. Hoe kunnen we het te boven komen? De toenadering tussen die tradities begint met de erkenning dat het hier om een *gemeenschappelijk* probleem gaat, de wrange vrucht van eeuwen kerkgeschiedenis.

Groeiende wederzijdse waardering

In onze besprekingen werd het ons duidelijk dat er voor beide benaderingen: die van de volwassenendoop en de kinderdoop, veel valt te zeggen.

Zij die hechten aan de doop op belijdenis (doopsgezinden, baptisten, evangelicale- en Pinksterchristenen) erkennen dat er ook achter de praktijk van de kinderdoop zeer waar-

de volle gedachten schuilen. De gedachte bijvoorbeeld dat God zomaar, 'om niet', voor ons kiest, en wij niet voor God: dat wordt betuigd met een ritueel dat op het moment van 'zelf kunnen kiezen' ver vooruit loopt. Ook het verlangen om met een sterk, heilig teken te markeren dat God aan een kind zijn zegen geeft, wordt door wie hechten aan de volwassenendoop als zeer legitiem herkend. Evenals het verlangen om als ouders uitdrukking te geven aan het gevoel van dankbaarheid voor dit geschenk van nieuw leven. Van daar dat men in doperse kringen veelal, in plaats van de kinderdoop, een ander ritueel aan de 'ingang' van het leven kent, de 'kinderopdracht': het kind wordt opgedragen aan God en krijgt de zegen; er wordt dankbaarheid geuit voor dit geschenk; de ouders beloven hun kind in liefde en geloof op te voeden.

Anderzijds erkennen zij die afkomstig zijn uit kerken waar men (vooral) de kinderdoop praktiseert, dat dopen en belijden in wezen samenhangen. Dat komt in de praktijk van 'doop op belijdenis' heel direct tot uiting. Natuurlijk is er ook bij de kinderdoop een verband met belijden: die doop vooronderstelt het belijden van de ouders en van de geloofsgemeenschap. Bovendien wijst de doop van een kind vooruit naar latere momenten van catechetische vorming, confirmatie, bewuste toetreding tot de kerk. Maar, zo moeten zij die aan de kinderdoop hechten erkennen, soms blijven die 'latere momenten' uit en is er van een bewuste beaming van de ondergane kinderdoop niet of nauwelijks sprake. De volwassenendoop houdt de twee

aspecten 'doop' en 'belijdenis' op een benijdenswaardige wijze bijeen! Geen wonder dat er in kerken die de kinderdoop praktiseren, regelmatig gelovigen zijn die zeggen het te betreuren dat zij hun eigen (kinder)doop niet bewust hebben kunnen ondergaan, en die daarom vragen om, wanneer zij belijdenis doen, opnieuw te mogen worden gedoopt.

Een levenslange groei

Zo neemt over en weer de waardering toe voor de sterke kanten van beide dooppraktijken. Beiderzijds groeit bovendien de overtuiging dat de doop niet slechts te maken heeft met één moment, maar deel is van 'een levenslange groei in Christus' (Lima, § 9). De kinderdoop is het begin van een weg, waarop nog vele momenten van toe-eigening van het geloof moeten volgen. De volwassenendoop is gelieerd aan een aanwijsbaar moment van belijden, maar daaraan is een weg van 'ernaar toe groeien' voorafgegaan, en er zal een weg van verder groeien in het geloof op volgen. Dit beeld van een levenslange weg relateert de vaak scherp aangezette tegenstelling tussen beide posities. Volgens het rapport van de Joint Working Group van de Wereldraad van Kerken en de Rooms-katholieke Kerk maken drie elementen deel uit van het patroon van de initiatie door de doop: de catechetische vorming, de doop in water en de participatie in het leven van de gemeenschap. Deze elementen zijn aanwezig in het levenslange proces van christen worden (JWG, Eighth Report 2005, Baptism, § 52).

Onherhaalbaar?

In de meeste kerken wordt de doop gezien als een sacrament of teken dat slechts één maal aan een mens kan worden bediend: het is onherhaalbaar. Soms staat die onherhaalbaarheid echter onder druk. Zoals gezegd: sommigen in de kerken waar de kinderdoop gebruikelijk is, betreuren het dat zij het sterkste teken van 'opgenomen worden in de kerk van Christus' niet zelf bewust hebben mogen ondergaan. Meermalen klinkt dan ook de vraag om, wanneer men belijdenis doet, opnieuw te worden gedoopt. Binnen de hedendaagse westerse cultuur, die op het zelf ervaren veel nadruk legt, klinkt die vraag des te luider. De kerken die vasthouden aan de (eenmalige) kinderdoop zoeken daarop een antwoord door meer aandacht te geven aan momenten en rituelen van *doopvernieuwing* of *doopgedachtenis*. Het gaat daarbij niet om een herhalen van de doop, maar om een in herinnering brengen van de destijds ondergane doop, om een opnieuw indachtig worden van het belang ervan.

Ook in de 'op belijdenis doperse', 'doperse' kerken wordt de vraag om opnieuw gedoopt te worden uiteraard regelmatig gesteld. Hij klinkt vaak bij de overgang van een als kind gedoopte naar zo'n kerk. In de doperse kerken die aan deze doopverkenning deelnemen, is er begrip voor dat zo'n wederdoop bij de zusterkerken, die de kinderdoop kennen, gevoelig ligt. Daarom beloven zij er prudent mee om te gaan. Tot een erkenning van de kinderdoop in het algemeen kunnen en willen deze doperse kerken vooralsnog niet overgaan. Maar bij toetreding van iemand die als

kind in een andere kerk werd gedoopt, is in sommige doperse gemeenten een herdoop geen must. In verschillende van deze doperse gemeenten doet men dan ook ervaring op met een vorm van 'open lidmaatschap': waar in die gemeenschappen voorheen het lidmaatschap strikt gekoppeld was aan 'doop-op-belijdenis', staat men tegenwoordig aan mensen die de kinderdoop ontvingen maar in hun geweten bezwaard zijn een herdoop te ondergaan, de volledige deelname aan het gemeentelijk leven toe. Voor de toekomst lijkt een verdere bezinning op dergelijke vormen van open lidmaatschap van belang.

Soms acht men echter in doperse kerken de vraag om een nieuwe doop wel degelijk legitiem. Wanneer iemand die als kind werd gedoopt, bij de overgang naar een doperse gemeente de wens uitspreekt om op zijn of haar belijdenis gedoopt te worden, kunnen er pastorale redenen zijn om aan die wens tegemoet te komen. Aan het besluit daartoe dient een diepgaand pastoraal onderzoek vooraf te gaan. De doperse gemeente meldt deze doop bij de kerk waar de betreffende gelovige lid was, en doet daarbij een beroep op erkenning van een gewetensvol genomen besluit.

Is de doop noodzakelijk?

'De doop geldt als het teken bij uitstek dat christelijke kerken verbindt': zo begonnen wij deze verklaring. De meeste kerken delen de overtuiging dat de doop de onmisbare bezegeling is van het bij Christus' Kerk horen. Ook kerken die dat welhaast als een vanzelfsprekendheid nemen, erkennen niettemin dat

er geloofsgemeenschappen zijn die dit sacrament niet kennen en toch voluit in de christelijke traditie staan (Leger des Heils, Genootschap der Vrienden). Ook zijn er kerken, zoals de Remonstrantse Broederschap, die de doop kennen als 'het teken van de opneming in de Kerk van Christus', maar hem niettemin niet als een strikte voorwaarde voor het lidmaatschap zien (ook hier is sprake van een vorm van 'open lidmaatschap'). Een en ander herinnert ons eraan dat Gods genade breder werkt dan enkel via het sacrament van de doop.

Eén Geest en één doop

Er tekent zich toenadering af tussen de kerken, met name ook tussen kerken die de

kinderdoop kennen en de kerken uit de doopse traditie(s). Wij, de geloofsgemeenschappen die betrokken waren in dit proces van Doopverkenning, constateren dat met dankbaarheid en vreugde. Wij hopen in verdere contacten, breed-oecumenisch of bilateraal, steeds meer te ontdekken dat het de éne Geest is die in de verschillende dooppraktijken, met hun sterke en zwakke punten, werkt, en die ons brengt op oude, vertrouwde wegen, maar soms ook op verrassend nieuwe.

De kerken die deze verklaring ondertekenen spreken de intentie uit om op basis van het hierboven gestelde verder het gesprek met elkaar over de doop te blijven zoeken.

Deze Verklaring werd op 29 mei 2012 te Heiloo ondertekend namens:

de negen kerken die ook Verklaring I ondertekenden, en
de Algemene Doopsgezinde Sociëteit,
de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten.

HOEZO HEILOO

Waarom werden de twee verklaringen rond de doop in Heiloo ondertekend?

De projectgroep 'Doo(v)erkenning' hield in mei 2010 in het klooster aldaar een vruchtbare studiedag. Toen al ontstond het idee: zouden we, als het tot een bredere dooperkenning komt, dat niet hier kunnen vieren? Op dit 'heilig loo' (deze heilige plek in het bos) waar Willibrord, 'apostel der Friezen' of 'der Lage Landen', rond 690 het christendom bracht? Dit was in deze streken een van de eerste plekken waar mensen overgingen tot dat nieuwe geloof. Waarschijnlijk doopte Willibrord hen dan met water uit de bron die eerder, volgens een overlevering, door een wonder was ontstaan toen hij verging van de dorst en bad tot zijn Heer. Sindsdien vloeit daar, schreef Nicolaas Beets in zijn gedicht *Het putje van Heiloo*, 'een zilverklare bron, die ... gezegend blijft'. Zou dat niet, zo opperde de projectgroep, een mooie plaats zijn om de onderlinge erkenning en toenadering rond de doop te vieren?

GETUIGENIS

Anneke van Wijngaarden is onderwijzeres en haar man Barend is leraar. 'Ik ben vrijzinnig opgevoed en mijn man is van de 'zwaardere' kant. Toen ons eerste kind geboren werd, was het voor geen van ons beiden vanzelfsprekend om te laten dopen. Ik ben zelf gedoopt toen ik vier was samen met mijn broertje en mijn pasgeboren tweeling zusjes. Nog vaag kan ik me de doop herinneren. Vooral dat de dominee speciaal met mij kwam praten, maakte indruk.

Barends familie ging er vanuit dat je je kind zo snel mogelijk laat dopen als het geboren is, maar Barend was niet van plan om te doen wat de familie nu eenmaal verwachtte. Dus stelden we de doop uit. 'Een kind kan later altijd nog kiezen', was het argument.

We gingen verhuizen en de dominee kwam op bezoek om kennis te maken. We vertelden dat we ons kind niets wilden opdringen en niet wisten of we ons kind wilden laten dopen. De dominee luisterde goed en zei toen: 'Denk je dat het voor je kind makkelijk is om later te kiezen voor de volwassendoop in een kerk die dat niet gewend is? Maar belangrijker is dat het kind al opgenomen is in de liefde van God, ook al is het niet gedoopt. Zij hoeft niet te kiezen. God kiest voor haar en dat beamen jullie met de doop van je kind.' En dat gaf de doorslag. Marianne was twee toen ze gedoopt werd.'

Renate Hoogeland (38 Jaar), postbezorger uit Heerhugowaard, is getrouwd en heeft twee kinderen. Ze is lid van Pinkstergemeente Sjaloom en vertelt over de volwassendoop door onderdompeling. 'Ik zat in de New Age toen mijn burens me in 1995 een keer meenamen naar de kerk. Dit beviel me zo goed dat ik bleef komen. Niet lang daarna, tijdens een dienst zag ik in een beeld Jezus voor me met Zijn armen naar me uitgestrekt. Dit was het punt van mijn bekering. Ik verliet de New Age en gooide alle spullen daarvan weg. Bij de eerstvolgende doopgelegenheid liet ik me dopen. Het is voor mij een teken van het oude leven achterlaten en met een schone lei beginnen aan een nieuw leven, met God. Net als het volk Israël die

de slavernij achter zich liet toen het de Rode Zee doorging. Hun oude leven werd begraven in de zee. Aan de overkant wachtte er een nieuw leven op hen.'

GETUIGENIS

Gerrit de Fijter (66 jaar) is dominee in de Protestantse Kerk. Hij vertelt over de doop van zijn zes kinderen.

‘De eerste twee kinderen werden gedoopt toen ik nog studeerde in Utrecht. Voor ons was het vanzelfsprekend onze kinderen te laten dopen. We komen beiden uit oer-hervormde gezinnen waar geslachtenlang de kinderen gedoopt werden. In de geloofsoopvoeding door onze ouders werd duidelijk wat de doop betekende. Daar kwam het klassieke doopformulier bij te pas. Toen wij ons eerste kindje lieten dopen, was er eerst een doopgesprek. We konden vertellen wat de zin uit het doopsformulier betekende dat ‘ons kindje in zonde ontvangen en geboren was’ en tóch ‘in Christus ge-

heiligd was’. Wat wijzelf in een jarenlang proces hadden meegekregen, kwam hier aan de orde: de doop is een intensief leerproces om als kind te leren wat de inhoud en de consequenties van de doop zijn. Van onze ouders leerden we ook: ‘gedoopt is gedoopt’. ‘Als je er al vanaf zou willen, weet dan dat de Levende God dat nooit wil.’ Dat leerden we. Mijn vrouw en ik hebben het wonder van Gods liefde zó door mogen geven. Daarbij probeerden we de kinderen te leren als gedoopte jongeren in een ‘nieuwe gehoorzaamheid aan Christus’ te leven.

Toen ik later zelf de overige vier kinderen mocht dopen en ineens aan – zeg maar – de andere kant van het doopvont kwam te staan, heb ik altijd de vreugde ervaren van de absolute betrouwbaarheid van de beloften van God. Onze kinderen deden later – rond hun twintigste - openbare geloofsbelijdenis. Daarvoor schreven ze net als alle andere belijdeniscatechisanten een persoonlijk geloofsgetuigenis. En zeiden: ‘Deze God is ook mijn God.’

GETUIGENIS

Matthew Beshay (24 jaar), bijna afgestudeerd arts, woonachtig in zijn ouderlijk huis te Sassenheim, is al sinds zijn geboorte lid van de Koptisch Orthodoxe kerk. Hij vertelt over de ritus van de doop volgens de Koptische traditie. 'Vrijwel maandelijks worden enkele jonge baby's bij ons gedoopt in de Koptisch Orthodoxe kerk in Amsterdam. Ik bereid samen met de priester alvast voor, terwijl trotse ouders de kerk binnenstromen. Tijdens de vele gebeden en schriftlezingen wordt de betekenis van de doop uitgelegd. Namens het kind verwerpen de ouders de satan met al zijn boze werken, terwijl zij het kind dragen en naar het westen kijken – symbolisch de kant van het duister. Zij keren zich tot het oosten, symbolisch de kant van het licht, en zeggen de geloofsbelijdenis. Het kind wordt driemaal ondergedompeld in het doopvont, in de Naam van de Heilige Drie-eenheid. Dit is waarlijk een deelname aan de dood, begrafenis en opstanding van Christus. Dan komt het kind op uit het water, klinken er geluiden van vreugde en wordt psalm 150 gezongen. Zo is het kind wedergeboren door het water en de Geest en geadopteerd als kind van God. De gedoopte is nu een gezuiverd vat, gereed om het tweede sacrament te ontvangen; de zalving met de Mairoen olie. Het hele lichaam wordt geconsacreerd met deze heilige olie en wordt zo een tempel voor de Heilige Geest. De heerlijkheid van God straalt in het innerlijk van het kind, dat zo zuiver is als zijn prachtige witte doopkleden.'

GETUIGENIS

Zuster Scholastica, al meer dan vijftientwintig jaar lid van de zusters Trappistinnen van Koningsoord bij Arnhem, vertelt over de doopvernieuwing:

‘We hebben iedere maand een waterwijding in ons klooster, tijdens de Eucharistieviering op de eerste zondag van de maand, voor ons een recollectedag. Aan het begin van de Viering staat de priester bij het waterbekken, bij het altaar. Hij spreekt het wijdingsgebed uit, dat getuigt van Gods nabijheid bij Zijn Volk in moeilijke tijden. Daarna komen de zusters twee aan twee in processie naar voren en ontvangen de zegen, die gepaard gaat met een besprenkeling met het pasgewijde water, als herinnering aan het doopsel. Daarna worden de aanwezige gasten, die op hun plaats blijven, besprenkeld.

Dit wijwater - dat wordt bewaard in wijwaterbekkens, die staan bij de toegangsdeuren - gebruiken we dagelijks. Als we in de kerk binnen komen voor het gebed, bekruisen we onszelf. Ook aan het einde van de dag na de completen, voor we de nacht ingaan. De zusters komen dan in processie naar voren tot bij het altaar, buigen, en moeder abdis of haar vervangster geeft ons een zegen waarbij ze wijwater op ons sprenkelt. Als de gasten, die in het klooster zijn, dat willen, kunnen zij daarna ook naar voren komen en een zegen ontvangen.

Het is een sober ritueel -zonder woorden - dat uit zichzelf verwijst naar de Aanwezigheid van de Ene. Juist daarom vind ik het een sprekende herinnering aan het doopsel. Want we vernieuwen in dit water onze verbondenheid met Christus.’

GETUIGENIS

Mieke van Schaik (43 jaar) komt uit Eemnes, is rooms-katholiek en moeder van vier kinderen. Zij is lid van de H. Nicolaasparochie. Zij is er gedoopt, 1e communie gedaan en gevormd. In 1990 is zij in deze kerk getrouwd met René van Schaik. Mieke: 'René is niet gedoopt, maar had geen moeite met mijn geloof. Hij stond er voor open en na vele gesprekken met uitleg van mijn kant over het geloof en de gebruiken in de kerk, hebben we besloten voor de kerk te trouwen. Toen onze eerste kind werd geboren leek het mij logisch haar te laten dopen. René dacht daar anders over. Die wil dat de kinderen zelf kiezen of zij bij een kerk willen horen. Hij stelde voor dat ik Ellen zou vertellen over het geloof en haar mee zou nemen naar de kerk.'

'Toen Ellen, dochter van Mieke, 7 jaar was vroeg ze mij wanneer zij ook een hostie mocht. Na een gesprekje met papa is besloten dat zij tijdens de voorbereidingen op de 1^e communie gedoopt zou worden. Een paar jaar later gebeurde hetzelfde bij haar zusje Maartje. Tessa en Tycho, een tweeling van 8 jaar, zijn afgelopen jaar gedoopt. Hoewel ik er in het begin moeite mee had, ben ik achteraf blij met de uitgestelde keuze. De kinderen zijn bewuster met het geloof bezig. Ook al zijn ze nog zo jong, ze hebben allemaal zelf uitgesproken de weg van Jezus te willen volgen. Een mooie ervaring.'

SUGGESTIES VOOR GESPREK

Gesprek bij de doop of geloofsgesprek in algemene zin

Het gesprek kan worden ingezet met het lezen van een gedeelte van een doopgedachtenisviering (daarbij kan men gebruik maken van een van de voorbeeldteksten, te vinden op de www.raadvankerken.nl). Er zijn natuurlijk ook Bijbelgedeelten die zich lenen voor nauwkeuriger lezing tijdens een ontmoeting, bijvoorbeeld: Genesis 17:9-14; Matteüs 3:13-17 en 28:16-20; Romeinen 6:1-5; Efeziërs 4:1-6.

Vragen die u aan de orde kunt stellen zijn:

1. Waarom is de doop voor u betekenisvol?
2. Denkt u bij 'de doop' primair aan de doop van zuigelingen of van volwassenen? Heeft u een voorkeur; zo ja waarom?
3. Herkent u de sterke en zwakke punten die in 'Verklaring II' worden genoemd met betrekking tot kinderdoop en volwassenendoop?
4. Hoe geeft u invulling aan de doopbelofte?
5. Op welke momenten denkt u steun te hebben aan de herinnering van de doop?

Gesprek met bestuurders van kerken

Bestuurders van kerken in een concrete plaats zouden kunnen besluiten elkaar een keer te ontmoeten om over de doop te spreken. Het gesprek zou kunnen beginnen met het lezen van een gedeelte van een doopgedachtenisviering of de bespreking van een Bijbelgedeelte (zie hierboven).

Vragen die aan de orde kunnen komen:

1. Wat betekent het voor u, dat u gedoopt bent?
2. Heeft de onderlinge dooperkenning van een aantal kerken ('Verklaring I') belang voor de plaatselijke oecumene?
3. Hoe gaat u plaatselijk om met vragen van gemengd gehuwden?
Bent u zorgvuldig in het pastoraat? En in de toerusting?
Hebt u goede zakelijke afspraken over attestaties?
4. Zou u de doopgedachtenis een plek kunnen geven in een gezamenlijke viering?

LITERATUUR

K. Blei, *De kinderdoop in discussie*. Kampen 1981

Marcel Barnard, *Zegening van kinderen*. Werkboekje voor de eredienst 17. Boekencentrum/ Zoetermeer 1998

Eugène Plouvier, *Volwassen vragen naar de doop: handreiking voor de vormgeving van het catechumenaat*. Secretariaat RKK, 1998

Joris Polfliet e.a., *Op weg gezet. Opnieuw: situatie en praktijk van de kinderdoop*. Uitgeverij Abdij van Berne, 2004

Aartsbisdom Utrecht, *Doopsel*. Dienst Communicatie Aartsbisdom Utrecht, 2004

Wim van Beek, *Eens gegeven blijft gegeven, de doop in de theologie van Maarten Luther*. Kampen 2008

B. Loonstra, *Het badwater en de kinderen: gedachten over de doop*. Zoetermeer 2008

M. van Leeuwen/ M. Slootmans (red.), *Een gering gebeuren, een rijk symbool. Remonstranten en de doop*. Uitg. Rem. Broederschap Utrecht, 2008

Notitie 'Uitgangspunten voor doopgedachtenis'. KTO 09-04 (2009) (te vinden op website van de Protestantse Kerk in Nederland)

Dopen. (Verslag van extra bondsvergadering/Brochurereeks 29). Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, Velp 2009

J. van der Vloet e.a. (red.), *Nieuw Leven* (uitg. officium catecheticum van de Nederlandse Kerkprovincie en interdiocesane commissie voor catechese van de Belgische Bisschoppenconferentie), Halewijn 2011

Op de website van de Raad van Kerken is ander materiaal te vinden. Er is bijvoorbeeld een document dat voorbeelden bevat van vieringen rond doopgedachtenis of geboortedankzegging. Ook kunt u er terecht voor een doopkaart: www.raadvankerken.nl